

Трансформація сучасного освітнього простору

Колективна монографія

Сучасна специфіка педагогічної діяльності
Психологічні та соціологічні аспекти формування освітнього простору
Історико-культурологічні та мовні чинники впливу на освітній процес
Правові, економічні та управлінські аспекти розвитку сфери освіти

Трансформація сучасного освітнього простору

Колективна монографія

УДК 37
Т65

Т65 Трансформація сучасного освітнього простору: кол. моногр. –
Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2020. – 244 с.

ISBN 978-617-7886-07-4

Рецензенти

Полубоярина Ірина Іванівна,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та методики мистецької освіти
Харківського національного університету мистецтва
імені І. П. Котляревського

Штулер Ірина Юрївна,
доктор економічних наук, професор,
перший проректор ВНЗ «Національна академія управління»

Косуля Ірина Юрївна,
кандидат соціологічних наук, доцент,
член редакційної колегії збірника наукових праць
«Соціально-гуманітарний вісник» СГ НТМ «Новий курс»

*Рекомендовано до друку редакційною колегією збірника наукових праць
«Соціально-гуманітарний вісник» (протокол № 1-мн від 23.10.2020)*

У монографії висвітлюються питання сучасної специфіки педагогічної діяльності, психологічні та соціологічні аспекти формування освітнього простору, історико-культурологічні та мовні чинники впливу на освітній процес, економічні, управлінські та правові аспекти розвитку сфери освіти.

Монографія буде корисною науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також широкому колу осіб, які цікавляться питаннями трансформації сучасного освітнього простору.

ISBN 978-617-7886-07-4

© СГ НТМ «Новий курс», 2020
© Автори, 2020

	Стор.
Передмова	... 5
Розділ перший.	
Сучасна специфіка педагогічної діяльності	... 7
1.1. Філософські компетентності у педагогічній та науково-дослідній підготовці аспірантів	... 7
1.2. Popular sports groups at the choice of the first-year students	... 14
1.3. Дуалізм в системі професійної освіти і навчання вищої школи	... 19
1.4. Реалізація соціально-педагогічної реабілітації осіб з РСА в Австрії	... 30
1.5. Ігрові форми в сучасній педагогічній діяльності вищих навчальних закладів (на прикладі журналістської освіти)	... 35
1.6. Особливості впливу умов дистанційного навчання на процеси педагогічної комунікації у ЗВО України	... 42
1.7. Художньо-конструктивна діяльність майбутніх вихователів ЗДО: напрями удосконалення професійної підготовки	... 50
1.8. Викладач вищого навчального закладу – головний суб'єкт сучасного освітнього простору	... 56
1.9. Використання мультимедійних презентацій у процесі викладання дисциплін гуманітарного циклу	... 62
1.10. Сучасний стан освітнього простору університету та перспективи педагогічної діяльності у ньому науково-педагогічних працівників	... 70
1.11. Effective online assessment within distance learning	... 79
Розділ другий.	
Психологічні та соціологічні аспекти формування освітнього простору	... 89
2.1. Формирование образовательного пространства как базиса нелинейного мировоззрения (социально-психологический аспект)	... 89
2.2. Социальные основы управления в чрезвычайных ситуациях	... 99
2.3. Соціально-психологічна взаємодія в сучасному освітньому просторі	... 106

2.4.	Формування навичок критичного мислення на практичних заняттях з іноземної мови в немовному закладі вищої освіти	...	117
2.5.	Дистанційна форма обучения як інноваційний метод получения образования	...	123
Розділ третій.			
Історико-культурологічні та мовні чинники впливу на освітній процес			
3.1.	Современные тенденции в профессиональной языковой подготовке будущего специалиста	...	132
3.2.	Політична ситуація 30-х років у художній біографії межі ХХ – ХХІ ст. на сторінках української преси	...	141
3.3.	Традиційна культура в сучасному освітньому просторі: проблеми і перспективи	...	152
3.4.	Культуротворчість особистості студента як педагогічний феномен	...	164
3.5.	Мультилінгвальна освіта у сучасному освітньому просторі	...	171
Розділ четвертий.			
Правові, економічні та управлінські аспекти розвитку сфери освіти			
4.1.	Оновлення юридичної освіти в Україні як вимога часу	...	183
4.2.	Стратегіологія розвитку публікаційної відкритості та мотивації освітянина-науковця на засадах державотворчого патріотизму нації	...	188
4.3.	Управлінські підходи щодо формування еволюційних якостей закладів вищої освіти в процесі їх адаптації до зовнішнього середовища	...	199
4.4.	Сталий розвиток сфери культури та освіти як запорука соціальної безпеки України	...	206
4.5.	Тенденції розвитку дуальної освіти в Україні: сучасні реалії та перспективи	...	214
4.6.	Проблеми фінансового забезпечення освіти в Україні	...	219
4.7.	Політико-управлінські аспекти сучасного освітнього процесу	...	228
4.8.	Юридична антропологія як теорія і метод вивчення прав людини	...	234
Післямова			241

Для вирішення ключових проблем якості вищої освіти необхідно модернізувати навчальні процеси, створити систему відслідковування якості освіти, забезпечити фінансування та ресурси в необхідній кількості із поетапним переходом на дуальну форму навчання.

Джерела

1. Методичні рекомендації для розроблення профілів ступеневих програм, включаючи програмні компетентності та програмні результати навчання/ пер. з англ. Національного експерта з реформування вищої освіти Програми Еразмус+, д-ра техн. наук, проф. Ю.М. Рахевича. – Київ: ТОВ «Поліграф плюс», 2016. – 80 с. Режим доступу: <https://erasmusplus.org.ua/korystna-informatsia/korystni-materialy/category/3-materialy-natsionalnoi-komandy-ekspertiv-shchodo-zaprovdzhennia-instrumentiv-bohnskoho-protiesu.html?download=250:metodychni-rekomendatsii-dlia-rozroblennia-profiliv-stupenevykh-program-vkluchaiuchy-programni-kompetentnosti-ta-programni-rezultaty-navchannia-tuning>
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Більше грошей – сильнішим. МОН опублікувало розподіл держфінансування університетів у 2020 році URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/bilshe-groshej-silnishim-mon-opublikovalo-rozpodil-derzhfinansuvannya-universitetiv-u-2020-roci>
4. Аналітичний звіт за результатами першого року проведення експерименту із запровадження пілотного проєкту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти відповідно до наказу МОН від 15.10.2019 №1296 «Щодо запровадження пілотного проєкту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» / О. Давліканова, Т. Іщенко, А. Чайковська. – Київ, 2020. – 96 с.
5. Дуальна освіта. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnichna-osvita/dualna-osvita?print>

Живко Зінаїда Богданівна

Доктор економічних наук, професор

Львівський державний університет внутрішніх справ

Родченко Світлана Сергіївна

Кандидат економічних наук

*Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова*

4.6. Проблеми фінансового забезпечення освіти в Україні

Основним ресурсом будь-якої держави є людський капітал. Саме тому важливе місце у діяльності держави посідає сфера освіти. Головним законом України гарантується право на здобуття освіти. Тому перед державою стоїть подвійне завдання – забезпечити можливість отримати освіту всім верствам населення та надання якісних освітніх послуг, з врахуванням вимог та потреб економіки.

У сучасному світі, що швидко і динамічно розвивається, висуваються посилені вимоги до знань. Знання – ресурс, що швидко старіє, а тому надання освітніх послуг повинно відповідати швидко змінюваним вимогам суспільства. В Україні упродовж останніх десятиліть відбувається реформа освіти. Сутність реформаційних заходів стосується філософії освіти, її завдань та способів організації,

змісту освітніх програм, методів забезпечення якості наданих освітніх послуг, контроль за якістю освіти, фінансування закладів освіти та ін.

Саме фінансові вкладення в освіту визнаються одними з найважливіших інвестицій у людський капітал [2]. Фінансування закладів освіти – є однією з основних умов забезпечення належної якості освіти, підтримки конкурентоспроможності їх на вітчизняному та світовому ринках. Витрати на освіту є показником соціального розвитку суспільства, оскільки відображає значимість освіти громадян для держави та суспільства. Інвестиції в освіту – важливий спосіб покращення людського капіталу, який в майбутньому сприятиме економічному розвитку держави. Окрім того, інвестиції в освіту мають свою індивідуальну цінність – вони розширюють світогляд людей, сприяють їх самореалізації, покращенню матеріального становища та підвищенню якості життя.

Проблеми фінансування освіти є предметом дослідження в працях З. Варналія, О. Василик, В. Гейця, Т. Ілляшенко, О. Співаковського, О. Ткачук. Проте стрімкі перетворення, які відбуваються у соціально-економічному житті українського суспільства та у світі вимагають перегляду підходів до джерел, способів та методів фінансування освіти.

Ступінь державного фінансування освіти – показник, який відображає політики держави в освітній сфері. За даними ЮНЕСКО, у світі державні видатки на освіту становлять 5,2 % глобального ВВП. У регіональному розрізі даний показник різниться: країни Західної Європи та Північної Америки – 5,5%, Центральної та Східної Європи – 5,1%, країни Африки на південь від Сахари – 4,5%, Латинської Америки – 4,1%, Південної та Західної Азії 3,8%, Центральної Азії – 3,2% [5]. Водночас, показник рівня національних витрат на освіту не враховує рівномірність розподілу цих витрат між рівнями освіти, верствами населення, регіонами країни, співвідношення між державними та приватними витратами на освіту.

Проблеми фінансування освіти в Україні є комплексною і потребує поглибленого дослідження. Новітні технології дають можливість проведення наукових досліджень, пришвидшують отримання їх результатів, але, водночас, здорожують освітній процес. Необхідність підвищення ефективності та конкурентоспроможності економіки, зміна структури ринку праці, постійна необхідність підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів, зростання професійної мобільності кадрів – в сукупності ці чинники сприяють підвищенню вартості освіти, а, отже, збільшенню обсягів бюджетних асигнувань на освіту. В умовах нестачі фінансових ресурсів держави та хронічної дефіцитності бюджету перекладати витрати освітньої сфери

лише на державу є невиправданим. Наявність окреслених проблем актуалізує необхідність пошуку нових підходів до вирішення питання фінансування освіти.

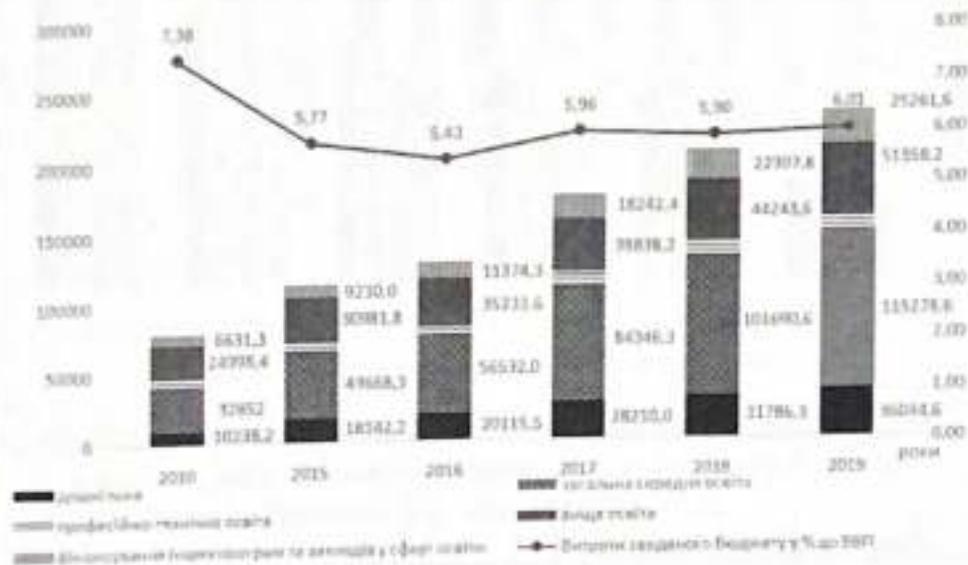

Рис. 1. Обсяги фінансування освіти та частка витрат на освіту у ВВП в Україні упродовж 2010-2019 рр., млн. грн.

Розраховано за даними [4]

Важливим показником, що характеризує рівень освітніх послуг є частка державних видатків на освіту у % до ВВП. Даний показник характеризує політику країни у сфері освіти, він визначає пріоритети влади. Упродовж 2010-2019 рр. даний показник коливався в діапазоні від 7,38% ВВП у 2010 р. до 5,43% ВВП у 2016 р.

Починаючи з 2016 р. частка видатків зведеного бюджету на освіту має тенденцію до збільшення. Найбільша сума видатків спрямовується на фінансування закладів загальної середньої освіти, що, в цілому, відповідає освітнім українським реаліям та світовій практиці. Відповідно до функціональної класифікації переважна частка бюджетних коштів (48,3% від всіх бюджетних асигнувань на освіту у 2019 р.), вищої освіти (21,5%), дошкільної освіти (15,1%), фінансування інших програм та закладів у сфері освіти (10,58%) та професійно-технічної освіти – 4,53%.

Не зважаючи на те, що частка витрат зведеного бюджету на фінансування професійно-технічної освіти є найнижчою, витрати на одну особу у цій сфері є найвищими (рис. 2).

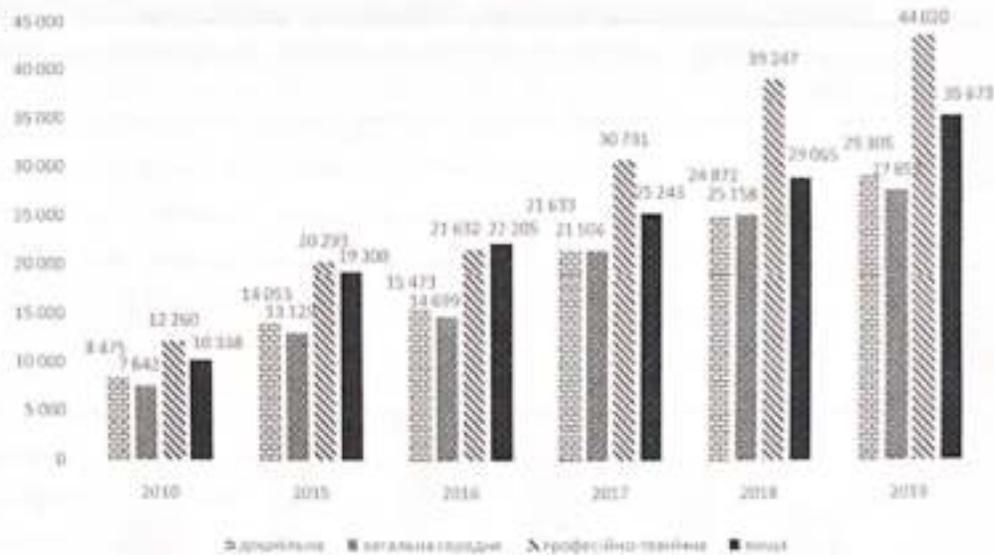

Рис 2. Витрати зведеного бюджету на фінансування підготовки 1 особи в закладах освіти різних рівнів в Україні упродовж 2010-2019 рр., тис. грн. на особу
Розраховано за даними [4]

Найбільше бюджетних коштів витрачається на підготовку учня професійно-технічних закладів (44020 тис. грн. на ос. У 2019 р.), на підготовку студентів закладів вищої освіти (35673 тис. грн. на ос.) на підготовку одного школяра – 27859 тис. грн. на особу.

Окрім обсягів фінансування освіти важливу роль також відіграє питання про джерела фінансування. Бюджетним кодексом України передбачено фінансування витрат на освіту за рахунок державного та місцевих бюджетів.

Кошти державного бюджету спрямовуються на фінансування загальної середньої, професійно-технічної, вищої, післядипломної освіти та позашкільних навчальних закладів.

За рахунок коштів місцевих бюджетів фінансуються дошкільні заклади, заклади загальної середньої та професійно-технічної освіти. Затверджений розподіл між бюджетами щодо фінансування освіти передбачає пріоритетність місцевих бюджетів.

Так, у 2019 р. понад 78% від всіх видатків зведеного бюджету на освіту фінансувалось за рахунок місцевих бюджетів. Розглянемо структуру видатків зведеного бюджету за джерелами фінансування (рис. 3).

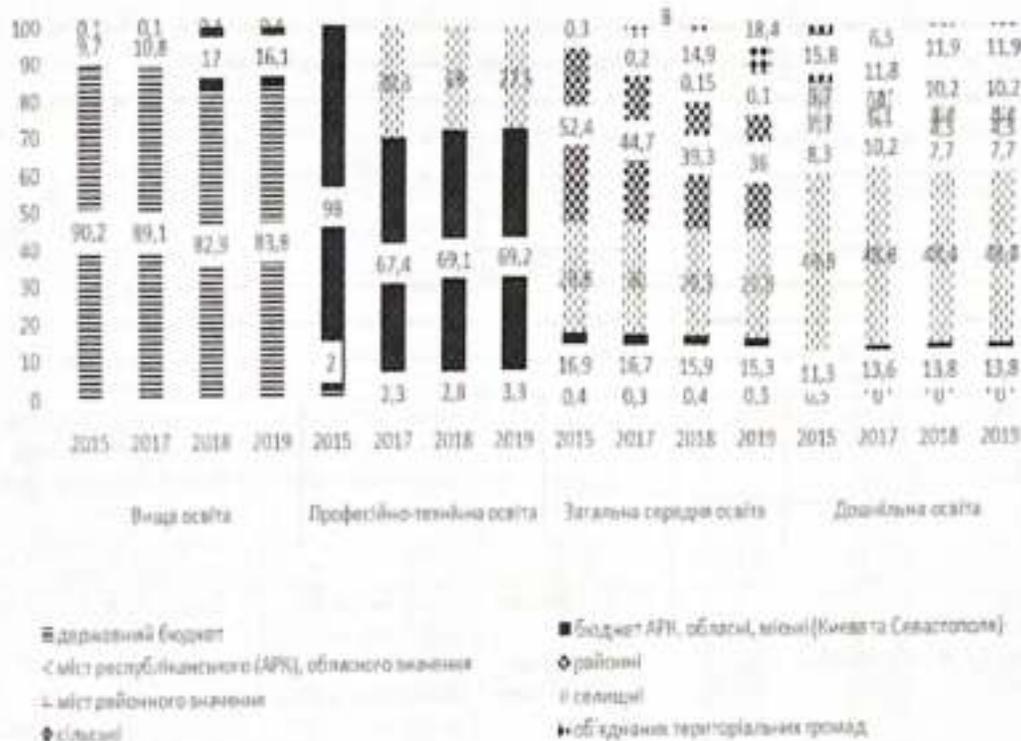

Рис. 3. Частка видатків зведеного бюджету для фінансування освіти в Україні упродовж 2015-2019 рр., %
Розраховано за даними [4]

Кошти державного бюджету витрачаються на фінансування вищої та професійно-технічної освіти – у 2019 р. відповідно 83,3% та 3,3%. Кошти місцевих бюджетів витрачаються на фінансування дошкільної (у 2019 р. 100%), загальної середньої 99,7%, професійно-технічної освіти – 96,7%.

Зазначимо, що описана тенденція характерна не тільки для України. Упродовж останніх десятиліть в економічно розвинутих країнах відбулася реформа управління закладами освіти. Основним змістом реформаційних заходів стала децентралізація фінансування і, відповідно, і управління закладами освіти.

Не останню роль у наданні якісних освітніх послуг відіграє модель фінансування вищої освіти. У світовій практиці застосовують три основні моделі фінансування освіти (табл. 1).

Таблиця 1

Світові моделі фінансування вищої освіти

Назва моделі	Країни поширення	Джерела фінансування освіти	Переваги моделі фінансування освіти	Недоліки моделі фінансування освіти
Антиринкова модель	Німеччина, Данія, Фінляндія, Норвегія, Великобританія, Швеція, Австрія, пострадянські країни	Головна роль у фінансуванні освіти належить державі	Рівні можливості для отримання освіти для кожного студента. Відсутність обмежень щодо чисельності та заробітної плати персоналу	Обмежені фінансові можливості держави щодо забезпечення оновлення матеріально-технічної бази та фінансової підтримки студентів. Залежність обсягів фінансування освіти від політичної ситуації та темпів зростання ВВП
Модель, орієнтована на вільний ринок	США, Австралія, Японія	Роль держави у фінансуванні освіти суттєво обмежена	Заклади освіти враховують вимоги ринку при підготовці фахівців	Порушується принцип рівних стартових можливостей для всіх студентів через високу плату за освітні послуги
Модель орієнтована на державний ринок	Франція, Швейцарія, Бельгія, Іспанія, Італія, Нідерланди, Ірландія	Поступове скорочення державних витрат на фінансування освіти з одночасним збільшенням частки приватного капіталу	Кількість бюджетних місць не скорочується, що створює однакові стартові можливості для студентів різних майнових верств. Заклади освіти постійно вдосконалюються оскільки вимушені враховувати побажання роботодавців	Частина витрат на освіту лягає на плечі студента

Складено за даними [3]

Освітня діяльність вищих закладів вищої освіти фінансується за рахунок таких джерел:

- надходження бюджетних асигнувань;
- надходження від надання освітніх послуг та супутніх освітнім послуг (продаж навчальних посібників, підручників і т.д.);

- надходження від підприємств та організацій за проведення програм підвищення кваліфікації, тренінгів, стипендії на навчання студентів на замовлення підприємства;
- надходження від пожертвувань, спонсорської допомоги;
- надходження від інших зовнішніх джерел фінансування (дотації некомерційних організацій і т.д.);
- надходження від надання непрофільних послуг;
- освітні кредити.

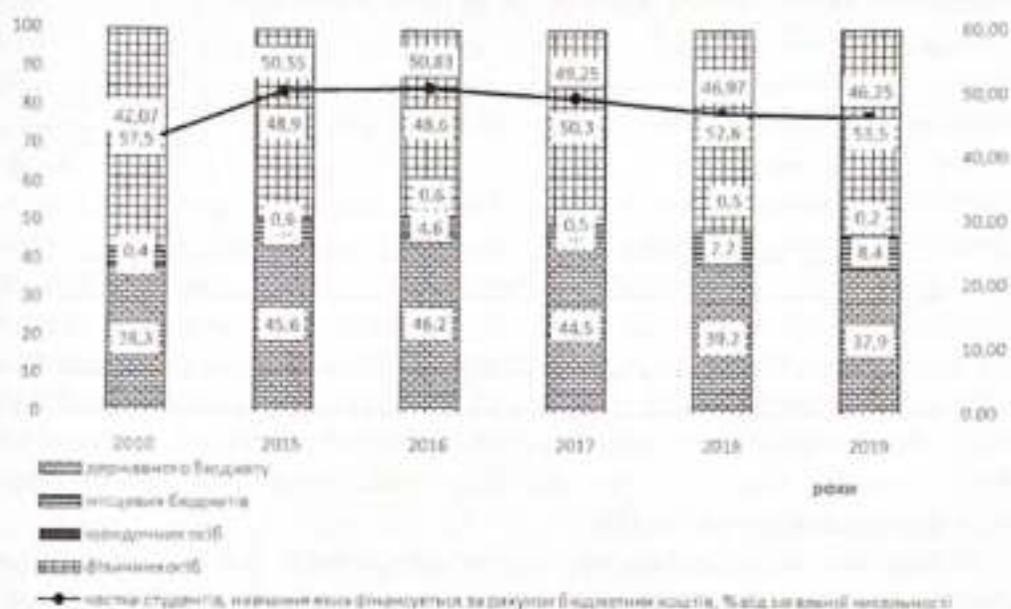

Рис. 4. Структура фінансування вищої освіти в Україні упродовж 2010-2019 рр., %

Розраховано за даними [4]

Україні, як пострадянській країні, характерна бюджетна форма фінансування вищої освіти. Починаючи з 2020 р. Міністерство освіти і науки України затвердило новий порядок фінансування закладів вищої освіти, залежно від результатів їх роботи за попередній рік. При розрахунку фінансування закладів вищої освіти у 2020 р. враховувались такі показники: масштаб університету; контингент; регіональний коефіцієнт; позиції у міжнародних рейтингах; обсяг коштів на дослідження, які університет залучає від бізнесу чи з міжнародних грантів [1]. З 2021 року до згаданих показників буде також включено і показник працевлаштування випускників, який визначатиметься Міністерством освіти і науки за допомогою онлайн системи. Для

поступовості переходу у 2020 році були запроваджені обмеження для мінімальної та максимальної зміни бюджету кожного ЗВО – 95% та 120% від 2019 року відповідно [1].

Як видно з рис 4, упродовж останніх років частка коштів населення у фінансуванні вищої освіти має тенденцію до зростання. Зниження частки бюджетних видатків в забезпеченні потреб закладів вищої освіти характерне упродовж останніх десятиліть для більшості економічно розвинутих країн світу та для країн з перехідною економікою. У економічно розвинутих країнах побутує думка, що саме випускники будуть отримувати певні вигоди від отримання професійної підготовки (вища заробітна плата, кар'єрне зростання), тому вони повинні також брати участь у фінансуванні своєї вищої освіти. Так, упродовж останнього десятиліття обсяг приватного фінансування у економічно розвинутих країнах збільшилось на 276%, у всіх європейських країнах – на 284% [3]. Така тенденція сформувалась через підвищення попиту на вищу освіту як з боку роботодавців, так і з боку населення. Тому уряди країн намагаються перекласти витрати на отримання вищої освіти на плечі населення та роботодавців. Так, у країнах Західної Європи приватні джерела фінансування (надходження від студентів, сімей, корпорацій та інших суб'єктів) формують від 5% до 30%, у Центральній та Східній Європі – 30-50%, в Австралії, Японії та США – понад 50%, у Кореї та Чилі – 80% від загального обсягу фінансування вищої освіти [3].

Дані рис. 4 показують, що частка юридичних осіб у фінансуванні закладів вищої освіти є мізерною і становить менше 1%. Вважаємо, що саме за цією нішею фінансування майбутнє вищої освіти в Україні. Тривалий час заклади вищої освіти були незалежними від комерційних структур. Проте у сучасній умовах вони зацікавлені у співпраці. З одного боку, заклади освіти потребують додаткового фінансування, оновлення матеріально-технічної бази, можливості практичної перевірки результатів наукових досліджень, з іншого боку, комерційні організації потребують проведення наукових досліджень, новітніх розробок, висококваліфікованих кадрів, що дасть їм конкурентну перевагу на ринку. Ринок диктує вимоги до змісту освіти, чисельності необхідних кадрів і тому співпраця закладів вищої освіти та комерційних структур повинна бути максимально тісною. Як приклад можна розглянути досвід США. Американські бізнес-структури є постійними замовниками освітніх послуг та наукових досліджень. Водночас, роботодавці надають практичну підготовку студентів забезпечують заклади вищої освіти фінансуванням в обсязі майже 60% надходжень. Досягнення такої інтеграції стало можливим завдяки законодавчій підтримці:

законодавством передбачено пільги з податку на прибуток, безоплатну оренду державної землі, пільги на придбання сировини та матеріалів [3].

Висновки. Сучасні економічні реалії визначають знання як особливий чинник економічного розвитку. За таких умов посилюються вимоги до закладів освіти, якості наданих освітніх послуг. Одним із ключових чинників підтримки якості освіти та задоволення попиту на освітні послуги є стабільне фінансове забезпечення. За результатами проведеного дослідження фінансового забезпечення освіти можна зробити такі висновки:

1. Успіх індустріально розвинутих країн базується на досягненнях сучасної науки, інтелекті, високому рівні загальної та економічної культури. Уряди індустріально та економічно розвинутих країн вбачають подальший розвиток лише через підвищення рівня освіченості громадян.

2. Створення умов для надання освіти високої якості вимагає значних капіталовкладень. Основна частина витрат лежить на державі і покривається за рахунок бюджетних асигнувань. Проте дефіцитність бюджету обмежує фінансові можливості держави і стримує розвиток закладів освіти. Система освіти не може фінансуватися лише за рахунок держави, тому щорічно збільшується частка фінансування вищої освіти за кошти фізичних осіб. Зазначимо, що така тенденція характерна не лише для України, а є загальносвітовою.

3. В умовах обмеженості бюджетних коштів, фінансування вищої освіти за кошти держави повинно спрямовуватися виключно на задоволення кадрових потреби держави із подальшим працевлаштуванням випускників. Починаючи з 2020 р. Міністерство освіти і науки України запровадило новітню схему фінансування закладів вищої освіти, яка ґрунтується на врахуванні результатів діяльності закладу за попередній період.

Джерела

1. Більше грошей – кращішим. МОН опублікувало розподіл держфінансування університетів у 2020 році. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/bilshe-groshej-silnishim-mon-opublikovalo-rozpodil-derzhfinansuvannya-universitetiv-u-2020>
2. Волошин М. Роль держави у зростанні витратів на розвиток людського капіталу. Економічний вісник університету: збірник наукових праць учених та аспірантів ДВНЗ «Переяслав-Хмельницької державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». 2010. № 14 URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Evu/2010_14/Voloshin.pdf
3. Моделі фінансування освіти: яка є дійсно нашою? URL: <http://edclub.com.ua/blog/modeli-finansuvannya-osvity-yaka-ye-diyсно-nashoyu/>
4. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk>
5. Рейтинг стран мира по уровню расходов на образование. Global Education Expenditure. <http://data.worldbank.org/>

Наукове видання

Скальська Дарія Миколаївна, Petruk Liudmyla, Sinitsyna Olena, Biruk Iryna,
Слободянок Тетяна Борисівна, Климуc Тереза Миколаївна,
Герус Ольга Ігорівна, Пархитько Олег Володимирович,
Скалацька Олена Віталіївна, Бойчук Юрій Дмитрович,
Опанасенко Ярослав Олегович, Борин Галіна Василівна,
Шпильківська Лариса Степанівна, Копилова Надія Олександрівна,
Рассомахіна Ольга Андріївна, Nataliya Shandra,
Степанов Вячеслав Николаевич, Богданович Алексей Борисович,
Каркин Юрій Владимирович, Щур Александр Сергеевич,
Ковальська Наталя Михайлівна, Богадьорова Лариса Михайлівна,
Кирпита Тамара Володимирівна, Рифицкая Ирина Ивановна,
Дубинко Светлана Алексеевна, Акіншина Ірина Миколаївна,
Марасва Уляна Миколаївна, Ордіна Лариса Леонідівна,
Сафонова Наталія Анатоліївна, Стець Олег Миколайович,
Білошенко Олена Юрійівна, Чабаненко Юлія Станіславівна,
Карпінський Борис Андрійович, Карпінська Олена Борисівна,
Божанова Вікторія Юрійівна, Кучин Сергій Павлович,
Бала Ростислав Дмитрович, Шарук Альона Михайлівна,
Тарнавський Михайло Іванович, Жияко Зінаїда Богданівна,
Родченко Світлана Сергіївна, Березовська-Чміль Олена Борисівна,
Кобець Юлія Василівна, Бунчук Оксана Борисівна.
(Інформацію подано мовою оригіналу рукопису автора).

Трансформація сучасного освітнього простору

Колективна монографія

Видання українською, російською та англійською мовами

Підписано до друку 19.10.2020.

Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк цифровий.

Гарнітура Times New Roman. Друк. арк. – 15,0.

Наклад 300 прим.

Видавець СГ НТМ «Новий курс»

Вул. Манізера, 3, м. Харків, 61002, Україна

Тел.: 097-044-03-09, e-mail: nr1989@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і

розповсюджувачів видавничої продукції:

серія ДК № 6392 від 07.09.2018.